

Gebed om ontferming

Verlaten liggen de straten erbij.

Wat staat ons te doen

in deze tijd?

Wie zijn we nog

als alles anders is?

Aan onszelf ontkomen we niet,
aan onze rusteloze gedachten,
de bergen waar we tegenop zien,
onze behoefte aan een eindstreep,
een lichtpunt.

Stil is het,

maar stilte is geen vrede.

Dat we uw stem mogen onderscheiden

temidden van alle ruis,

een stem die leidt en vermaant,

uitdaagt en troost,

zo bidden wij U:

Heer, ontferm U...

Verwijderd zijn we van elkaar.

Hoe verliezen we elkaar niet uit het oog?

Zien we elkaar nog wel zonder oogcontact,

voelen we elkaar nog wel aan

zonder elkaar aan te raken?

Hier zijn we niet op gebouwd,

en toch is het een oerinstinct,

elkaar beschermen.

We redden het wel,

maar overleven is geen leven.

Dat we uw hand in de onze mogen voelen,

onverwachts,

een hand die kracht geeft en moed,

die zegent en draagt,

zo bidden wij U:

Heer, ontferm U...

Verdeeld ziet de wereld eruit.
 Bestaat er nog iets
 dat ons samenbindt,
 een droom
 die ons boven onze verschillen uittilt?
 Het overweldigt ons,
 het recht van de sterkste en de luidruchtigste,
 de onwetendheid en de onwil,
 de blinde vlek
 waarin de meest kwetsbaren verdwijnen.
 We verwachten niet anders meer,
 maar gewenning is geen gerechtigheid.
 Dat U de wind in de rug mag zijn
 en de adem in de longen
 van wie goede woorden
 op de lippen durven nemen,
 woorden van hoop en moed
 die daadkrachtig zijn en waar,
 zo bidden wij U:
Heer, ontferm U...

Preek

Lieve gemeente, en iedereen die meeviert,
 ik vroeg eens aan een zondagsschoolklas,
 “Waarom zijn er mensen op aarde, denken jullie?”
 En een meisje van een jaar of tien zei,
 “Omdat God, zeg maar,
 het tegenovergestelde van egoïstisch is.”

‘Zeg maar het tegenovergestelde van egoïstisch.’
 Geweldig toch?
 De spijker op de kop!

Het zou zomaar de ondertitel van het boek Jona kunnen zijn.
 En het is ook de reden
 waarom er na Jona’s dramatische afgang en ondergang
 in de eerste twee hoofdstukken
 nog een tweede helft aan het verhaal zit.

Een God die het tegenovergestelde van egoïstisch is,
 die hart heeft voor alle mensen,
 die geeft het niet op

als zijn personeel een slechte dag heeft,
zelfs niet als zijn profeet
net is uitgebraakt door een vis.

Zo'n God begint doodleuk weer overnieuw
en probeert het nog eens.
Er staan mensenlevens
en zelfs dierenlevens op het spel!

Jona, de weerspannige profeet,
heeft de buik van de vis overleefd.
Zelfs daar heeft God hem niet losgelaten.
Maar met die creatieve reddingsactie
heeft God wel degelijk bijbedoelingen.

Jona is niet voor niets in deze netelige situatie beland,
en hij is er niet voor niets weer aan ontrukkt.
Eens een profeet, altijd een profeet.
Er is werk aan de winkel.

Jona is geen slechte of luie profeet, dat niet.
Wel een koppige profeet met eigen principes.
De opdracht die hij is ontvlucht
wil hij absoluut niet aangaan.
Een grensoverschrijdende opdracht.
Wat moet hij in den vreemde,
en wat meer is - wat moet God daar?

De wereld van Jona
lijkt ons hedendaagse Nederland wel.
Zo veel culturen, nationaliteiten, godsdiensten en talen.
Je kunt daar de rijkdom van inzien,
of je erdoor bedreigd voelen.

Voor Jona is het duidelijk:
zijn God is geen openbaar goed,
maar alleen voor ingewijden.

Het verhaal van Jona steekt de draak
met die manier van denken,
met het soort religie
dat het beter weet dan God.

Met mensen die voor God denken te beslissen
met wie hij zich wel en niet moet inlaten,
met mensen die voor anderen beslissen
of ze ertoe doen of niet.

Vergis je niet - religies hebben nou eenmaal die neiging.
Daar moeten we constant op bedacht zijn.

God grijpt Jona een tweede keer bij de kraag,
en dit keer moet hij wel aan de bak.
Hij heeft nu wel door
dat vluchten van God zinloos is
en onplezierige gevolgen heeft.

De grote boze stad die hij eindelijk binnengaat
is een karikatuur.
Die is helemaal geen drie dagreizen groot;
dat bestaat niet.

Maar zo voelt het voor Jona wel.
Zo monsterachtig en dreigend zijn de stad
en de taak die voor hem liggen,
dat ze van alle kanten op hem afkomen.
Nietig voelt hij zich en bang.

Toch denk je, nu gaat het gebeuren.
Je zit op het puntje van je stoel
als Jona eindelijk zijn mond opendoet.

Inmiddels moet er toch wel iets in hem veranderd zijn,
na alles wat hij heeft meegemaakt:
geroepen, gevlucht, betrappt,
berispt, aangewezen door het lot, in de diepte gestort,
op een onplezierige manier gered, terug bij af.

Maar het gaat nog geenszins van harte.
Hij is nog net zo'n sikkeneurige
tegenstribbelende dienstweigeraar als voorheen.

Als een kat in het nauw kijkt hij om zich heen -
nee, er is echt geen uitweg.
Dan maar als een speer

het absolute minimum doen
waar hij mee weg kan komen.

Het wordt de kortste profetie ooit:
vijf woorden maar, in het Hebreeuws. Vijf!
En het zijn nou niet direct woorden waar je wat aan hebt.
'Veertig dagen, en de stad gaat eraan.'

Geen sprankje hoop. Geen bemoedigend woord.
Geen oproep tot ommekeer.
Het is een uitgemaakte zaak.
En Jona neemt de benen.

Jona staat God bijna alleen maar in de weg.
Hij is niet bepaald de Amanda Gorman van zijn tijd
met opzweepende woorden
die een toekomstvisioen in mensen wakker roepen.

En toch is God er alles aan gelegen
dat hij het wèl doet,
dit ene, dat zo weinig voorstelt.

Soms is het geringste
dat een mens met frisse tegenzin doet
tóch net datgene waardoor God de ander kan bereiken.
Als God dat wil, dan lukt het.
Dankzij, of ondanks ons.

Al komt de ellende van alle kanten op je af
en verdrink je bijna in je angst en twijfel,
als er één klein iets is wat je kunt doen - doe het.

God kan ermee verder.
Niets wat wij mensen doen of laten of verknallen
kan God verhinderen het goede te doen.

Maar - en dit is wat Jona hier
steeds maar niet begrijpt -
ken je grenzen.
Wij zijn God niet.
Een profeet moet waarschuwen,
maar mag niet veroordelen.

Een profeet moet aanklagen,
maar kan niet redden.

Dat geldt voor ons allemaal,
als we om ons heen kijken
en dromen van hoe het anders zou kunnen.

Het is een moeizaam evenwicht
tussen zelfvertrouwen en arrogantie,
godsvertrouwen en hoogmoedswaanzin,
naasteliefde en fanatisme.
Voortdurend moeten we ervoor waken
mens te blijven.

Goed, dat waarschuwingsschot van vijf woorden,
wat heeft dat voor effect?
Een hilarisch tafereel van totale ommekeer en boete.
Een koning die van zijn voetstuk afstapt;
mens en dier die vasten
en uit volle borst bidden en loeien.

Nogmaals zijn de echte helden in dit verhaal
zij die aan een half woord genoeg hebben.
Eerder zorgde Jona er eigenlijk per ongeluk voor
dat de hele heidense bemanning van zijn schip
zich massaal bekeerde.

Nu is één welgeplaatste slogan genoeg
om een stad van honderdtwintigduizend mensen
en een hoop berouwvolle dieren te redden.
Weer een komische overdrijving
met een serieuze ondertoon.
Iedereen is hier vromer dan Jona.
Het geloof van dit vreemde volk,
daar kan Jona's eigen volk nog een puntje aan zuigen.

Nou, een perfect resultaat, zou je zeggen.
God kan tevreden zijn.
Maar wacht even...wat wilde God eigenlijk?
Staat er nou echt
dat hij van plan was de stad te vernietigen?

Pas als alles ten goede is gekeerd,
komen we erachter hoeveel er eigenlijk op het spel stond:
zonder ingrijpen
was die stad wellicht met de grond gelijk gemaakt.

Wat moet je daarmee,
een God die zich bedenkt?

Of was het net zo'n dreigement
als dat van een ouder die wegloopt
bij een koppige peuter die wil blijven staan
en zegt, "Nou daag, tot strakjes!"

Kijk, het is niet voor niets
dat God maar blijft aanhouden bij Jona.
Dat God weigert genoeg te nemen met 'nee',
en Jona zelfs op het allerdiepste dieptepunt niet loslaat.

Zo hard heeft hij iemand nodig
die het tij kan keren,
die zijn medemensen op een ander spoor kan zetten,
die ervoor kan zorgen
dat die schijnbaar onafwendbare consequentie
van een stad vol kwaad
tóch wordt afgewend.

De God die zich bedenkt
is een God die niets liever wil dan zich bedenken,
die er alles voor overheeft
om mensen van zichzelf te redden.
Maar daar is een medemens voor nodig.

Jona's plichtsverzaking
blijkt meer dan een persoonlijke zaak.
Het is geen akkefietje tussen een werkgever en zijn personeel.
Jona's dienstweigering had talloze mensen en dieren
het leven kunnen kosten.

Het is nogal wat om op je geweten te hebben:
het willens en wetens niet aanklaarten van misstanden,
niet waarschuwen dat het de verkeerde kant op gaat,

zodat er niets rechtgezet kan worden,
zodat ommekeer uitblijft.

Het vluchten voor zo'n verantwoordelijkheid
trekt je de diepte in.
Van geen wonder dat Jona zo in de put heeft gezeten.

Jona is nodig.
Dit hele verhaal zou ongeschreven zijn gebleven
als de Eeuwige het zonder mensen afkon.
Als alles zonder enige menselijke tussenkomst
van achter het hemelse dashboard geregeld kon worden
met een druk op de resetknop.

Maar is het geen prachtige motie van vertrouwen
dat het nou juist *niet* zo werkt;
dat de Eeuwige weliswaar met een goddelijke maat meet,
maar altijd met een menselijk gezicht te werk gaat?

Mensen hebben mensen nodig.
Mensen hebben de verantwoordelijkheid en de vrijheid
om er voor elkaar te zijn.

We zullen in het laatste hoofdstuk zien
dat het allemaal nog niet van harte gaat.
De inwoners van Nineve mogen dan tot inkeer zijn gekomen,
Jona zit nog vast in zijn kleingeestig nationalisme.

Jona gelooft wel degelijk in God,
daar ontbreekt het niet aan.
Hij gelooft alleen nog niet dat God er voor iedereen is.
Of misschien gelooft hij het inmiddels wel,
maar hij is het er niet mee eens.

Gelukkig hoeft God niet te wachten
totdat het kwartje eindelijk valt,
totdat wij op dezelfde golflengte zitten.
Zelfs met behulp van dwars en tegenwerkend grondpersoneel
kan God zijn doel bereiken.

En het mooie is:
ondanks alles kan God tóch niet zonder Jona.

Er moet een mens aan te pas komen
om God God te laten zijn,
een God die geen hemelse verkeersleider is,
maar een God van mensen.

Bevrijde mensen,
mensen die zich durven bedenken.
Die in hun ruimhartigheid en ruimdenkendheid
iets weerspiegelen van een God
die het tegenovergestelde van egoïstisch is,
een God van liefde.

Gebeden

Wij danken U, God,
dat U groter bent dan wij verwachten,
dan wij soms zouden willen;
dat er plaats is in uw hart
om het goede te zien in alle mensen,
zelf als dat nog verscholen ligt,
in de knop, in de aarde,
verborgen onder slechte gewoontes en lege levens,
onder bravoure en valse zekerheden.
Help ons de ander te zien zoals U hem of haar ziet,
niet als afgeschreven, maar als onaf.

Wij danken U voor mensen
die de waarheid durven spreken,
en we bidden voor wie de waarheid moeten spreken
tegen angst en twijfel en weerstand in;
voor wie werken bij de rechtspraak en in de media,
voor wetenschappers en politici,
voor wie ons wakker schudden en de ogen openen,
voor wie van hun voetstuk durven stappen
en zichzelf in de ogen durven kijken.

Wij bidden voor wie niet willen luisteren
naar waarschuwingen, naar wijze raad,
naar woorden van verzoening en vergeving,
naar oproepen tot solidariteit.
Voor wie geloven in een strenge God
en zichzelf, of anderen,

uw liefde niet waardig achten.

Voor religieuze en politieke brandhaarden bidden wij,
dat het verlangen naar een betere toekomst
het mag winnen van wantrouwen en bitterheid.

Wees met hen die een leiderschapspositie bekleden,
wiens beslissingen zwaar wegen
en invloed hebben
op het leven en de toekomst van velen
hier in ons land,
in de Verenigde Staten
en elders in de wereld,
dat zij wijs, verbindend en moedig mogen zijn.

Wij danken U dat we ons aan U mogen optrekken
als we diep in de put zitten
en wij bidden voor wie dat niet lukt,
voor wie te veel hebben verloren,
werk, zekerheden, geliefden;
voor wie te veel hebben geleden,
ziekte, spanning, gemis.
Geef aan (...)
dat ze volledig mogen herstellen
en zich gedragen weten door liefde en medeleven.

Hoor ons, als we U in stilte toevertrouwen
wat ons na aan het hart ligt.

*Wanneer u vaker inspiratie ontleent aan de preken en gebeden
die klinken in de Kloosterkerk,
stellen wij u voor om een gift over te maken op NL 29 INGB 0000 0585 71
ten name van Stichting Kloosterkerk.
U steunt ons werk ermee!*